

EL RIU DE...

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

Quan hom representa damunt d'un paper un sector de territori, hi ha unes limitacions que augmenten a mesura que disminueix la superfície del paper mentre es manté sense modificació la del sector de territori a dibuixar-hi. Quan, per exemple, en cada centímetre de paper se n'hi han de fer cabre vint-i-cinc mil de territori (escala 1:25.000), o encara més, no es poden escriure gaires noms damunt del paper, perquè no hi caben. Per això els noms dels rius que en tenen més d'un es redueixen a un de tot sol, que acostuma a ésser aquell amb el qual es designa la major extensió del corrent, amb sacrifici dels altres amb què hom designa bocins més curts.

Hi ha rius que neixen amb força i duen el mateix nom des del començament al final: el Ter, ja a partir d'Ulldeter; el Llobregat i el Segre, ja a partir de llurs fonts. N'hi ha molts altres que, a la part més alta de llur conca, no s'arriben ni a considerar riu, sinó només barranc, o rasa, o comellar, o racó. És el cas de tots els que neixen per les muntanyes de Prades, com el Francolí, que comença per allà a les partides de Viern i de Vilaescura, de les quals prenen nom els barrancs que s'hi formen, en els termes de Prades i de Vilanova. Reunits més avall, formen el riu de Milans, que no és dit Francolí fins que se li ajunta el barranc del Tillar, a l'Espluga.

A Prades mateix, el barranc de Castellots s'uneix amb el de les Hortes —que al seu començament és dit de les Comes— i, a partir d'aquella unió, el de Castellots és el barranc de la Vila Vella, o del Pou. Poc després, rep per la dreta el barranc de l'Àliga —dit, al seu capdamunt, de la Font dels Pobres i, a mesura que va baixant, conegut com dels Bassots i de la Font d'En Grau— i el del Pou es passa a dir dels Closos, i en rep un altre, el del Vicent, que més amunt és dit del Lledó i, al seu començament, dels Tillans. Al cap de poc, el del Pou és del Tomàs Ponç i, després, dels Molinets. Llavors, entra al terme de Vilanova de Prades i allí, en aquell terme, comença a ésser, per primer cop, amb tota propietat, el barranc de Prades, perquè en procedeix, perquè baixa de Prades.

El full de l'1-50.000 de l'IGC, o els de l'1.25.000 publicats per altres editors, quan tenen prou espai, posen algun d'aquests noms, no sempre ben col·locats i amb ortografies sovint pintoresques. En aquestes escales, aquestes simplificacions i fins i tot aquests desplaçaments són de comprensió fàcil i, doncs, excusables.

Per a la senyalització viària, hi ha uns «Criteris» lingüístics donats a conèixer pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat, un dels quals criteris recomana la supressió del genèric *riu*. Per exemple, si hom veu escrit, en un cartell, «El Francolí», ja s'entén que és *el riu* Francolí.

El cartell que hi ha poc abans d'arribar a Prades, venint-hi des d'Albarca, allà on la carretera fa un viratge bastant tancat per poder passar per damunt d'un barranquet mitjançant un pont, i que diu «El Prades», es deu haver de llegir, doncs, *el riu de Prades*. Això coincideix amb la retolació que figura en els fulls d'escales grans i allí —ja ho hem dit— es pot consentir per raó de l'espai disponible, tot i que, basant-nos en la major extensió afectada per un nom, s'hauria d'haver

escrit *riu de Montsant* perquè –pel que em sembla, sense haver fet una comprovació matemàtica– puix que fa un recorregut més llarg des de les Cadolles Fondes fins a trobar el riu de Siurana que no pas des de Castellots fins a les Cadolles Fondes. Però, quan hom fa la indicació *in situ* és com si treballés a una escala d'1:1, cas en el qual no hi ha limitacions per a les lletres.

Resulta irònic –quasi burlesc– tractar de *riu* (encara que la paraula *riu* hagi estat deixada el·líptica) un solc minúscul, que és una mica més gros que una raseta però que escassament arriba a barranc, malgrat que aquest substantiu és el que la gent de la vila fa servir per genèric. Si *barranc* –amb set lletres– fos una paraula massa llarga per escriure-la en un cartell, en els «Criteris» ja és previst que, si convé, es puguin fer abreujaments, en aquest cas amb *bnc*.

Però no és el barranc de Prades, sinó el barranc del Pou, o de la Vila Vella, tots dos noms utilitzats genuïnament per designar aquell fragment de petita depressió, perquè tant el pou de la Neu com la Vila Vella –tots dos desapareguts– són –eren, com ho testimonia la pervivència dels noms– per aquell veïnatge. A l'hora de confeccionar el cartell, a efectes de brevetat, es podria triar el primer d'aquests dos especificatius.

Tal com hem vist que passar al riu que neix a Prades, passa també al de Siurana. Té la conca superior als Motllats. A partir d'una anàlisi minuciosa dels vessants, s'ha de dir que comença als racons del Grau i de la Paleta i al barranc de la Font de l'Oliver, tres depressions molt lleugeres que, quan es reuneixen, formen el clot de la Coveta, que, poc més avall, es diu del Forn de la Calç i, una mica després, es coneix pel Trinco-Trinco, fins que s'ajunta amb el comellar de la Tina i el solc que en resulta rep el nom de barranc o riu –perquè per allí quasi sempre porta una mica d'aigua– de la Foradada. Tocant a les cases de la Febró, s'hi afegeix el barranc de la Cova del Corral, que també baixa dels Motllats. Del poble per avall, tothom sap que és el riu que després es dirà de Siurana però que per allí la gent coneix com de la Febró. Com a riu de Siurana se'l coneix quan travessa el terme d'aquell poblet que guaita al riu des del capdamunt d'un gran encinglerament. Rep el nom del terme per on passa, com abans l'ha rebut de la Febró, perquè transcorre per aquell terme i per sota de les cases d'aquella vileta. D'allí per avall, travessa altres termes fins que s'ajunta amb l'Ebre, però ja no torna a canviar de nom.

Es dona sovint el cas que els rius rebin el nom d'un lloc –poble o partida de terra– per on passen: de la Sénia, d'Ondara, d'Arbolí, de Cortiella, de Foix, de Montsant. Passa la mateixa cosa que amb les rieres i els barrancs: la riera de la Selva, la de Maspujols, d'Almóster, de l'A-beurada, de la Quadra, el barranc del Cementiri, de Comallevances, del Roquís, etc. Quan els *Criteris lingüístics per a la senyalització viària* publicats per la Generalitat de Catalunya parlen de la possibilitat de suprimir la paraula *riu* en els cartells que n'assenyalen la presència no veiem que hagin previst el cas d'aquests conjunts formats pel genèric *riu* + la preposició *de* + el nom del lloc amb el qual es designa el riu. O potser sí que van preveure que el resultat havia d'ésser, per exemple, *el de Siurana, el d'Ondara, el de Montsant*, etc. Això s'ajustaria al que diuen aquells «Criteris», però els encarregats d'aplicar-los no ho van interpretar així –potser per falta d'un exemple explícit– si més no quan van confeccionar el cartell que anuncia el riu de Siurana a la carretera que va de Reus a Cornudella, prop de l'hostal del Pubill, perquè el cartell només diu «El Siurana», com si el nom del riu no procedís del nom del territori per on passa, l'antic terme en el qual el flum que baixa de la Febró rep tres afluents poc o molt significatius i el seu volum d'aigua comença a agafar una certa importància, encara que només sigui lleugera. Per això no és el riu Siurana, sinó que és el riu de Siurana. Igual com quan hom anomena el pantà, ningú no diu mai el pantà Siurana, sinó que tothom diu sempre el pantà de Siurana, malgrat que el cartell que hi ha a la carretera hagi escamotejat la preposició.

Desitgem que les nostres consideracions arribin a coneixement de qui tingui atribucions per a ordenar –amb força executiva– la substitució dels cartells desafortunats. Estem segurs que no li ha de costar de compartir els nostres raonaments.